

ตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม

Local Legends, Tradition, and Culture of Chonburi in Historical Novels by Piyaporn Sakkasem

อภिरักษ์ ชัยปัญญา¹

บทคัดย่อ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยมักนำเสนอฉากและบรรยากาศของเรื่องตามกรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ นอกจากนักเขียนจะสอดแทรกแนวคิดเรื่องความรักชาติแล้วก็นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมของเมืองหลวงอันเป็นศูนย์กลางของชาติเท่านั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นนักเขียนที่เกิดและเติบโตมาในจังหวัดชลบุรี ได้สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ “ชุดแม่วัน” ขึ้น โดยใช้ฉากจังหวัดชลบุรีที่มีพัฒนาการอย่างยาวนานถึง 100 ปี มาเป็นฉากของนวนิยายชุดนี้ สำหรับบทความนี้มุ่งศึกษาว่าปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นใดบ้างในนวนิยายของเธอเพื่อสร้างความรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของจังหวัดชลบุรีให้แก่ทั้งผู้อ่านจากส่วนกลางและผู้อ่านที่อยู่ในพื้นที่ชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านตำนาน พบ 4 ตำนาน ได้แก่ ตำนานเมืองศรีโพธิ์ ตำนานพระรถเมรี ตำนานเขาสามมุข ตำนานอ่างศิลา ในด้านประเพณี พบ 3 ประเพณี ได้แก่ ประเพณีงานกองข้าว ประเพณีวิ่งควาย และประเพณีทิ้งกระจาด ในด้านวัฒนธรรมพบวัฒนธรรม 2 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมด้านอาหาร ประจักษ์นี้ นับว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ช่วยบันทึกข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ ตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรีไว้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: นวนิยายอิงประวัติศาสตร์, ตำนาน, ประเพณี, วัฒนธรรม, ชลบุรี

¹ดร. อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

Thai historical fictions mostly illustrate scenes and environment as that of in different referred historical periods and patriotism. Matters related to legends, tradition, and culture mentioned are limited to those of the state capitals. In contrast, Piyaporn Sakkasem, a writer whose hometown is Chonburi province, composed a collection of historical fictions titled "Mae Wan" which reflects different stories of Chonburi within 100 years; therefore, Piyaporn Sakkasem's a collection of historical novelss was used as the data source for exploring local legends, traditions, and culture of Chonburi with a hope for the readers both Chonburi locales and other parts of the country to realize the uniqueness of Chonburi. The results showed historical matters about 4 legends, 3 traditions, and 2 cultural issues in the collection. The legends found include legend of Sri-PaLo, legend of Phra Rod Mereee, legend of Sam Muk Hill, and legend of Ang Sila. The traditions involved are Kong Khao Festival (festival of offering rice for the spirit which is a part of Songkran Festival, Buffalo Racing Festival, Tink Krachad Festival (The Hungry Ghost Festival) The two cultural issues are those related to occupation, and local gastronomy. In conclusion, Piyaporn Sakkasem's historical novels function as a record of local legends, tradition, and culture of Chonburi.

KEYWORDS: Historical Novels, Local Legends, Tradition, Culture, ChonBuri

บทนำ

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยนั้น ส่วนใหญ่มักประพันธ์ขึ้นโดยนำกรอบทางประวัติศาสตร์ชาติมาเป็นฉากและบรรยากาศของเรื่อง นอกจากการสร้างที่น่าเชื่อถือด้วยการอ้างอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานเหล่านี้แล้ว นักเขียนยังมักสอดแทรกขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมประจำยุคสมัย ๆ มาบันทึกไว้ในนวนิยายเหล่านั้นด้วย อย่างไรก็ตามนักเขียนที่มาจากท้องถิ่นก็เริ่มสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนขึ้นด้วย เพื่อเป็นการช่วงชิงพื้นที่การรับรู้จากนักอ่านจากส่วนกลาง

นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2548 เป็นต้นมา ปิยะพร ศักดิ์เกษม นักเขียนชาวจังหวัดชลบุรี ได้สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ขึ้นชุดหนึ่ง โดยใช้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นฉากของเรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ ในวาระวัน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี นักอ่านนวนิยายจะเรียกนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ว่า "นวนิยายชุดแม่วัน"

ตามชื่อตัวละครสำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนร้อยนวนิยายทั้งสามเรื่องนี้ไว้

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีชุดแม่วัน นับว่าเป็นการเล่าเรื่องจากสายตาของคนใน (insider) ท้องถิ่นที่มีจิตสำนึกท้องถิ่นนิยมอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากการที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรีเสมอมา จนกระทั่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี ประจำปี พุทธศักราช 2540 จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเมื่อวันที่ 10 เมษายน พุทธศักราช 2541 และได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทชุมชนพื้นถิ่น ชุมชนบ้านสะพานบางปลาสร้อย ของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 22 มกราคม พุทธศักราช 2550 (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2550) เมื่อพิจารณานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ในด้านความเป็นวรรณคดีและปัจจัยทางวรรณศิลป์ จะเห็นได้ถึงความตั้งใจของผู้แต่งในการประพันธ์เป็นอย่างยิ่ง ดังคำกล่าวจากสำนักพิมพ์ที่ว่า นวนิยายชุดนี้เป็น

...นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ “ปิยะพร ศักดิ์เกษม” เขียนด้วยหัวใจ เขียนด้วยความรัก ท่วมท้นที่มีต่อบ้านเกิดเมืองชลบุรี ด้วยความปรารถนาจะเก็บเรื่องราวในท้องถิ่นที่ได้กบฏปัจจุบันไม่รู้ รวมถึงประวัติศาสตร์ในส่วนที่ไม่มีในตำราบันทึกเอาไว้... (คำนำสำนักพิมพ์อรุณ อ่างใน ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2555)

กลวิธีหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ให้แก่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ ที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้ให้การอ้างอิงตำนาน ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นเกร็ดทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดชลบุรีไว้ด้วย เนื่องจากปิยะพร ศักดิ์เกษมเป็นคนในชุมชน และได้รับแรงบันดาลใจการสร้างตัวละครมาจากบรรพบุรุษของตนเอง โดยใช้ฉากจากบ้านและชุมชนจริง จึงทำให้ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้มีรายละเอียดที่ชัดเจน ประกอบกับการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ทำให้ ปิยะพร ศักดิ์เกษม สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ มาเรียบเรียงไปกับเรื่องราวของตัวละครได้อย่างแนบเนียน ดังนั้น จึงน่าศึกษาว่าปิยะพร ศักดิ์เกษมได้นำเสนอตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรีได้บ้างในวรรณกรรมชุดนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการนำเสนอตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันของปิยะพร ศักดิ์เกษม

ทบทวนวรรณกรรม

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

ราชบัณฑิตยสถาน (2554, 211) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (historical novel) ไว้ว่า “นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งนำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้จินตนาการ ตัวละครที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมุติขึ้นมาใหม่แสดงบทบาทร่วมกัน” จึงนับได้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบของเรื่องเล่า (Narrative) ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากงานวรรณกรรมประเภทอื่น

เฮย์เดน ไวต์ (Heyden White) (อ้างในอิรวดี ไตลังคะ, 2549, 31-32) ได้อธิบายว่า ในที่สุดประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็นเรื่องเล่าประเภทหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ต้องประกอบสร้าง “เรื่องราว” ขึ้นเพื่อเรียงร้อยเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่ได้ค้นคว้ามา เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็นการเขียนเรื่องเล่าที่ผ่านการ “ตีความ” เช่นเดียวกับบันทึกคดีประวัติศาสตร์นั่นเอง หากแต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และนำเสนอตัวเองในฐานะงานเขียนที่เป็นวิชาการมากกว่า

อภิรักษ์ ชัยปัญญา (2546) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2” ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นำเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มาเป็นฉากของเรื่อง จำนวน 10 เรื่อง โดยนำแนวคิดเรื่องไตรภูมิแห่งวรรณคดี หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัววรรณกรรม ผู้แต่ง และผู้อ่าน มาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายกลุ่มนี้สามารถแบ่งยุคสมัยได้เป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคเริ่มต้น ยุคปรับตัว และยุครุ่งเรือง ภูมิหลังของผู้แต่งและบริบททางสังคมมีผลต่อจุดมุ่งหมายในการแต่ง กลวิธีการประพันธ์ และสถานภาพของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ในด้านผู้อ่านพบว่า จุดมุ่งหมายและประสบการณ์การเสพวรรณกรรมรวมทั้งภูมิรู้ทางประวัติศาสตร์ของผู้อ่านมีผลต่อการเข้าถึงวรรณกรรมกลุ่มนี้ ในด้านองค์ประกอบของวรรณกรรมพบว่า ผู้แต่งได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการประพันธ์ ผสมกับจินตนาการของผู้แต่งได้อย่างแนบเนียนสมจริง นวนิยายกลุ่มนี้จึงมีคุณค่าทั้งทางด้านสุนทรียภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรมและการปลูกจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย

มนัสนันท์ สรรพชญา (2550) วิจัยเรื่อง “การศึกษากลวิธีการแต่งนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง จันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรธน์” จากการศึกษาพบว่านวนิยายเรื่องจันทราอุษาคเนย์มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีการสอดแทรกจินตนาการแล้ว ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้มาจากกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง การเรียบเรียงข้อมูล การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้เขียนได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองมาใช้เป็นข้อมูลในการเรียบเรียงเรื่องราว การสร้างตัวละครและการสร้างฉาก สำหรับตัวละครในเรื่องมีทั้งตัวละครที่มีจริงในประวัติศาสตร์และตัวละครที่สมมติขึ้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่องนั้นก็มีความเป็นจริงตามเอกสารทางประวัติศาสตร์และสอดคล้องกับเรื่องราวและเหตุการณ์ใน

ยุคสมัยนั้นเพื่อให้เนื้อหาในนวนิยายมีความสมจริง น่าเชื่อถือ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามตัวละคร นอกจากนี้ยังพบว่านวนิยายเรื่องจินตหราอุษาคเนย์สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้อ่านในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารเชิงวิชาการและการนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่องได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นวัตถุประสงค์ของนวนิยายเรื่องนี้ นอกจากจะเน้นความบันเทิงแล้ว ยังต้องการให้สาระความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านด้วย

พนิดา วงศ์บุญ (2554) วิจัยเรื่อง “ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปาริ ของ วินทร์ เลียววาริณ” ของ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องบุหงาปาริ ศึกษาองค์ประกอบและกลวิธีการแต่งและคุณค่า ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของนวนิยายมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ทั้งโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาของเรื่องและคุณค่าที่ปรากฏในนวนิยายได้ดีขึ้น กลวิธีการแต่งนวนิยายเรื่องบุหงาปาริ ได้แก่ กลวิธีการดำเนินเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ รวมทั้งการแทรกจินตนาการ กลวิธีเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปาริ เป็นนวนิยายที่ให้ทั้งความสนุกสนานและได้สอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านด้วย ทำให้นวนิยายเรื่องบุหงาปาริมีความโดดเด่นและน่าสนใจกว่าการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ที่มุ่งนำเสนอเฉพาะสาระความรู้เพียงอย่างเดียว นอกจากจะสอดแทรกความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของรัฐบาลตานีในสมัยราชินีฮัจญ์แล้ว นวนิยายเรื่องบุหงาปาริยังได้สอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมของคนสามัญชนด้วย

วันชนะ ทองคำเภา (2554) วิจัยเรื่อง “ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย” ของ เป็นการศึกษาการนำเสนอภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย 15 เรื่อง โดยนำมโนทัศน์เรื่อง ภาพตัวแทน/การนำเสนอภาพตัวแทน (representation) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีในสกุลหลังสมัยใหม่มาใช้ในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปว่าภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไม่ใช่ภาพสะท้อนของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในพันธอรรถโดยตรง หากแต่ผู้แต่งวรรณกรรมแต่ละเรื่องได้ดัดแปลงภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไปตามการตีความประวัติศาสตร์ของตน ผู้วิจัยสรุปอิทธิพลที่ส่งต่อการนำเสนอภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่แตกต่างกันว่าเกิดจากแรงผลักดัน 2 ประการ ได้แก่ พลังแห่งวรรณศิลป์ คือกลวิธีการเล่าเรื่อง และพลังทางปัญญาความคิดในแต่ละยุคสมัย ซึ่งรวมถึงความคิดทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะสำนักทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุคสมัย

ท้องถิ่นนิยม

พัฒนา กิตติอาษา (2546) ในวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยม (Localism) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สวทช.)” (สาขาสังคมวิทยา) เพื่อสนับสนุนให้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์ มโนทัศน์หลักทางสังคมวิทยาชุดหนึ่งจากจำนวนทั้งหมด 4 ชุด ได้แก่

อัตลักษณ์ (identity) พหุนิยม/พหุลักษณ์นิยม (pluralism) ความเป็นคนชายขอบ (Marginalization) และท้องถิ่นนิยม (Localism) งานวิจัยเรื่องนี้ได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ มโนทัศน์ท้องถิ่นนิยม ทั้งในวงวิชาการนานาชาติและวงวิชาการไทย เพื่อทำความเข้าใจความหมาย พัฒนาการ ภาพรวม เนื้อหาสาระและการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในบริบทต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า กระแสความคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาโดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีสายสกุล หลังทันสมัยนิยม รวมทั้งแนวโน้มทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในสังคมไทยยุควิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ได้เน้นความสำคัญของกระแสท้องถิ่นนิยมมากขึ้น ท้องถิ่นนิยมควรได้รับความเข้าใจด้วยกระบวนการวิพากษ์วิจารณ์วิธีคิดแบบแยกชั้นหรือถอนมายาคติของกระแสโลกาภิวัตน์ พิจารณาท้องถิ่นกับโลกอย่างเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายทางสังคมในระดับท้องถิ่น

ตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรม

ตำนาน

โครงการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม (2564) กล่าวถึงตำนานพื้นบ้านไว้ว่า ตำนานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ บุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ที่สำคัญ ๆ ในท้องถิ่นต่าง ๆ และเรื่องเล่าที่อธิบายความเป็นมาของความเชื่อและพิธีกรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ

อรัญญา แสงสระและนันท์ชญา มหาพันธ์ (2561 : 54) กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านไว้ว่า เป็นแบบแผนปฏิบัติอย่างหนึ่งของคนในสังคมท้องถิ่น นิทานหรือตำนานพื้นบ้านที่เล่าสืบต่อกันมา มีบทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมอันดีงามหรือความคิดอันดีงามผ่านความบันเทิงเพื่อนำข้อคิดดังกล่าวไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต เรื่องเล่าและตำนานท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการถ่ายทอด วัฒนธรรมบ่งบอกถึงความเป็นมาและสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น

ประเพณี

เสฐียรโกเศศ (2505) กล่าวถึงประเพณีไว้ว่า ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม สิ่งใดเมื่อประพฤติซ้ำ ๆ กันอยู่บ่อย ๆ จนเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้นมา ความประพฤติเหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่ ในหมู่คณะ เรียกว่า ประเพณีหรือนิสัยสังคมหรืออาจกล่าวได้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติ ของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นแบบแผนและสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายของ ประเพณีไว้ว่า สิ่งที่ยึดประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี

วัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม (2551) กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิถีจรรยาและขนบ วิถีอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา

วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่แก้ปัญหาคือและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ตามยุคสมัย

งานวรรณกรรมของปิยะพร ศักดิ์เกษม

ลัดดา ราตรีพิทักษ์ (2541) วิจัยชื่อ “วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีนำเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของปิยะพร ศักดิ์เกษม” มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิด กลวิธีการเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายของปิยะพร มีความหลากหลายและทันสมัย ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ ในด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดพบ 4 กลวิธี ได้แก่ การนำเสนอแนวคิดผ่านแก่นเรื่อง ผ่านบทสนทนา ผ่านตัวละคร และผ่านกลวิธีการนำเสนอเรื่อง ผู้วิจัยสรุปว่า ปิยะพร ใช้การนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครมากที่สุด ในด้านการใช้ภาษาพบว่า ปิยะพร เป็นนักเขียนที่ใช้ภาษาไพเราะ สื่อความได้ชัดเจน มีการใช้สำนวนเปรียบเทียบอย่างเหมาะสม

พิศมร แสงสัทยา (2554) วิจัยชื่อ “การวิเคราะห์นวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม” เป็นการศึกษา นวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 10 เรื่อง ในด้านกลวิธีการแต่งและแนวคิด ผลการวิจัยพบว่า งานเขียนของปิยะพร ศักดิ์เกษม ส่วนใหญ่ใช้โครงเรื่องเรียบง่าย เน้นการสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละครเป็นเกณฑ์ในการสร้างเนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่องพบว่า มักใช้การพรรณนาและบรรยายในการเปิดเรื่อง มีการเล่าเรื่องแบบย้อนต้นมากที่สุด มีการสร้างตัวละครแบบหลากหลายมิติ บทสนทนามีผลต่อการดำเนินเรื่อง การมีการใช้ฉากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทางด้านแนวคิดพบว่ามี 5 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและค่านิยมทางสังคม และแนวคิดทางการเมือง

ชุตินันท์ มัลลารธรรม (2557) วิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยายเรื่อง ในวารวันของปิยะพร ศักดิ์เกษม สรรนิพนธ์ส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาตรี มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี กลวิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี และสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องในวารวัน ผลการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 8 จากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง มาเปรียบเทียบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในนวนิยายเรื่องนี้พบว่า ปรากฏเฉพาะข้อมูลที่แอบอิงกับราชสำนัก โดยมีรายละเอียดพัฒนาการบ้านเมืองไม่มากนัก ในด้านกลวิธีการนำเสนอพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านโครงเรื่องตัวละคร และตัวผู้เขียนที่แทรกตัวในการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงสถานที่ บุคคล เหตุการณ์ และช่วงเวลา รวมทั้งสภาพสังคมและวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้ผู้อ่านรับรู้ภาพของชลบุรีในอดีตทำให้เข้าใจชลบุรีในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำทฤษฎีด้านการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยมาศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นงานวรรณกรรมที่มีรูปแบบการสร้างสรรค์แตกต่างไปจากงานวรรณกรรมประเภทอื่น นอกจากนั้น ยังนำแนวคิดทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์ ในประเด็นท้องถิ่นนิยม (Localism) มุ่งพิจารณาการนำเสนอข้อมูลท้องถิ่นในด้านตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมในงานวรรณกรรม ประเภทนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นเจตนาของผู้ประพันธ์ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยจากเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

- 1. รวบรวมข้อมูล
  - 1.1 ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า ขอบฟ้าราตรี
  - 1.2 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง 3 เรื่อง
  - 1.3 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปิยะพร ศักดิ์เกษม
  - 1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์
  - 1.5 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2. วิเคราะห์ข้อมูล
  - ศึกษาตามประเด็นการศึกษาละเอียดตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย
- 3. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัย

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน ของปิยะพร ศักดิ์เกษม นับเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในงานวรรณกรรมไทยในการสร้างบันเทิงคดีประวัติศาสตร์โดยเน้นความสำคัญของท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี เป็นสำคัญ นับเป็นการสร้างเรื่องเล่าของท้องถิ่นเพื่อแย่งชิงพื้นที่ของการเล่าเรื่องจากประวัติศาสตร์ ส่วนกลางซึ่งเป็นแนวทางการสร้างบันเทิงคดีประวัติศาสตร์กระแสหลักของไทยในช่วงก่อนหน้านี้ ผู้แต่งพยายามนำเสนอชีวิตของผู้คนชลบุรี โดยจินตนาการขึ้นจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ในช่วงเวลาประมาณ 100 ปี นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พุทธศักราช 2445 ถึงรัชกาลที่ 9 ในปีพุทธศักราช 2546

ปิยะพร ศักดิ์เกษม กำหนดตัวละครเอกหญิง จากนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ แม่วัน จากนวนิยาย เรื่อง ในวาระวัน ตะวันวาด จากนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า และ ญา จากนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี โดยใช้ช่วงชีวิตของตัวละครแม่วันตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิตเป็นแกนร้อยสำคัญของนวนิยายทั้งสามเรื่อง เพื่อให้มุมมองของตัวละครทั้งสามเป็นตัวแทนของคนท้องถิ่นที่ค่อยๆเห็นความเปลี่ยนแปลงของ จังหวัดชลบุรีในรอบ 100 ปี จากการศึกษาตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันทั้ง 3 เรื่อง พบการนำเสนอตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นชลบุรี ดังนี้

1. ตำนาน

การสอดแทรกตำนานประจำถิ่นชลบุรี จากการศึกษาพบ 4 ตำนาน ล้วนเป็นตำนานที่เกี่ยวข้อง กับสถานที่สำคัญในจังหวัดชลบุรีทั้งสิ้น ได้แก่ ตำนานเมืองศรีพลี ตำนานพระรถเมรี ตำนานเขาสามมุข ตำนานอ่างศิลา

1.1 ตำนานเมืองศรีพลี

ตำนานเมืองศรีพลี เป็นตำนานที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม กำหนดให้ตัวละครแม่วันใน วันเด็กได้ฟังจากแม่ทิพ ซึ่งเป็นมารดาของพ่อเทิด พ่อทูน เล่ากลุ่มมโนชนกาลวันครั้งหนึ่ง จากเรื่อง แม่วันถามแม่ทิพว่าตำนานเมืองศรีพลีนี้เป็นเรื่องจริงหรือไม่ แม่ทิพก็ตอบว่า “เรื่องจริง... ผู้แก้วย กว่ากระซิบตอบ ซ่อนเสียงหัวเราะของตนเองไว้...เมืองศรีพลีก็อยู่แถวหนองไม้แดง ส่วนคอเขาขาด ก็ที่เขาพระพุทธรบาท บางทรายนี่เอง...” (ในวาระวัน, 2555: 96)

เมืองศรีพลี เป็นเมืองโบราณทางชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ ที่ 19-20 ลงมา ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขตตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตัวเมืองศรีพลี ตั้งอยู่บนเนินเขาดินก่อนจะเข้าไปยังเขาบางทราย ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้บริเวณวัดศรีพลีทย์ ซึ่งตั้งอยู่นอกเมืองพลี ทางชายเนินติดกับทะเล เมืองศรีพลีเป็นเมืองท่าพักสินค้าที่อยู่บนเส้นทาง เติบทะเล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการค้าเครื่องสังคโลกที่มีการติดต่อไปยังบ้านเมืองตามชายทะเลและ หมู่เกาะของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 หรือสมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เมืองศรีพลี ลดบทบาทการเป็นเมืองท่าลงด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ตะกอน จากแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกงพัดมาทับถม ทำให้อ่าวเมืองศรีพลีที่เคยเป็นทะเลลึกกลับ ตื้นเขิน ไม่เหมาะที่จะเป็นเมืองท่าจอดพักเรือสินค้าเหมือนในอดีต ตัวเมืองจึงเลื่อนลงมาทางใต้มาอยู่ ที่ตำบลบางปลาสร้อย (ตัวเมืองชลบุรีปัจจุบัน) เมื่อประมาณสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมา (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544)

1.2 ตำนานพระรถเมรี

ตำนานพระรถเมรี เป็นตำนานที่แม่วันมักขอร้องให้แมงผู้เป็นย่าเล่าให้ฟัง เพราะ ตำนานนี้ เป็นตำนานประจำถิ่นของอำเภอนนทบุรี ซึ่งปิยะพร ศักดิ์เกษม กำหนดให้แม่ของแม่วัน เป็นสตรีชนชั้นสูงชาวลาวที่มีถิ่นพำนักจากพนมสนธิคมซึ่งเสียชีวิตหลังจากคลอดเธอได้ไม่นาน

ดังความตอนที่ว่า “เมื่อเรื่องราวทั้งหลายจบลงแล้ววันก็อันยาวขอให้เล่านิทานเรื่องพระรถเมรีซ้ำให้ฟังอีกรอบเพื่อที่เธอจะได้หลับสบายในวันนี้...เด็กหญิงคงอยากฟังเพราะมันคือเรื่องที่โยงโย่งถึงถิ่นกำเนิด ถึงรากเหง้าของผู้เป็นมารดาด้วยเป็นนิทานที่เล่าขานกันอยู่ในหมู่ชาวลาวอพยพแถบเมืองพนัสกับเมืองพนม” (ในวารวัน: 96)

ตำนานพระรถเมรี เป็นตำนานประจำถิ่นของอำเภพนัสนิคม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดชลบุรี ห่างจากตัวจังหวัดไปทางตะวันออกประมาณ 22 กิโลเมตร ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชานุญาตให้กลุ่มลาวอาสาปากน้ำมาสร้างภูมิลำเนาขึ้นในพื้นที่ที่กว้างระหว่างเมืองชลบุรีกับเมืองฉะเชิงเทราในปี พ.ศ. 2371 และพระราชทานนามเมืองว่าพนัสนิคม (บางเอกสารเขียน“พนัสนิคม”) มีฐานะเป็นเมืองจัตวา ขึ้นกับกรมท่ากรุงเทพมหานคร ดังข้อความในพระราชพงศาวดารว่า “พวกลาวอาสาปากน้ำ ตั้งขึ้นเมื่อครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านลลิต ภายหลังเมื่อปีชวดสัมฤทธิ์ศก พวกลาวไม่สบาย ขอไปตั้งอยู่ที่เมืองพระรถ จึงโปรดให้ตัดเอาแขวงเมืองชลบุรี เมืองฉะเชิงเทรา มาตั้งเป็นเมืองขึ้นชื่อเมืองพนัสนิคม เจ้าเมืองชื่อพระอินทราชา” (พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่ม 2, 180)

ลาวบุกเบิกเมืองพนัสนิคม เป็นลาวเมืองนครพนม การอพยพครั้งแรกนำโดยท้าวศรีวิไชยอุปราชเมืองนครพนม เป็นโอรสในพระบรมราชา (ท้าวแก้ว) เจ้าเมืองนครพนม ไม่สมัครใจอยู่ในปกครองของพระบรมราชา (มัง) เจ้าเมืองนครพนมคนใหม่ จึงอพยพพาสมัครพรรคพวก บุตรหลาน ท้าวเพี้ย ขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านลลิต เมื่อกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2352 และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่คลองมหาวงษ์ เมืองสมุทรปราการ ยุคนั้นจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่าพวกลาวอาสาปากน้ำ แต่ทนสภาพแวดล้อมไม่ไหว เพราะเป็นชาวดอนน้ำจืด ถูกให้ไปอยู่เมืองลุ่มน้ำกร่อยและเค็ม เลยขอเปลี่ยนไปอยู่ที่อื่น ซึ่งสภาพใกล้เคียงที่ดอน ลาวนครพนมกลุ่มนี้จึงได้ไปอยู่เมืองพนัสนิคมในเวลาต่อมา

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2544) ได้กล่าวถึงตำนานพระรถเมรีไว้ว่า ตำนาน “เมืองพระรถ” ได้มาจากตำนานท้องถิ่น อิงวรรณคดีพื้นบ้านเรื่องพระรถเมรี ที่ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เข้ามาอยู่ใหม่เล่าสืบต่อกันมาในพื้นที่ ปรากฏอยู่ในตำนานนิทานที่อ้างอิงมาจากนิทานชาดกเรื่องพระรถเสนหรือพระรถ - นางเมรี ตำนานเมืองพระรถ เล่ากันว่าชื่อเมืองพระรถมาจากชื่อ พระรถเสนโอรสของพระเจ้ารถสิทธิ์แห่งกุฏารนครที่เกิดจากนางเกาน้องคนสุดท้ายท้องในเรือนางสิบสอง

1.3 ตำนานเขาสามมุข

การอ้างถึงตำนานเขาสามมุขปรากฏในตอนต้นที่แม่วันเริ่มโตเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น โดยได้ฟังเรื่องเล่าตำนานเขาสามมุขจากพ่อเทิดตัวละครเอกฝ่ายชาย ซึ่งปิยะพร ศักดิ์เกษมกำหนดให้มีอาชีพคุมลูกน้องออกเรือไปทำการประมง ดังความว่า “เป็นนิทานโบราณที่เขาเล่าต่อ ๆ กันมาในหมู่ชาวเรือ...แต่สมมุขกับพ่อแสนเป็นหนุ่มสาวที่อยู่อาศัยกันคนละหมู่บ้านทั้งคู่ได้รู้จักและรักกันเพราะพ่อแสนเล่นว่าแล้วทำว่าขาดลอยมาตกไกลถึงแถวนี้...” (ในวารวัน, 2555: 487)

ตำนานเขาสามมุข เป็นตำนานประจำถิ่นของเขาสามมุข ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในดวงตราประจำจังหวัดชลบุรี มีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ อยู่กึ่งกลางระหว่างบ้านอ่างศิลาและหาดบางแสน เขาเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่เขาสามมุข ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป บริเวณเขาสามมุขมีลิงป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เขาสามมุข หรือชื่อเดิมเรียกว่า สมมุข สันนิษฐานว่ามาจากสาเหตุ 2 ประการ ประการที่หนึ่งคงมาจากลักษณะของภูเขาที่มีแหลมยื่นออกไปในทะเล มองแต่ไกลเป็นรูปสามเหลี่ยม จึงได้ชื่อว่าเขาสามมุข ประการที่สองมาจากตำนานที่เล่าต่อ ๆ กันว่า มีหญิงสาวสวยคนหนึ่งชื่อ สามมุข เป็นชาวเมืองบางปลาสร้อย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559: 48) ได้กล่าวถึงตำนานความรักของตำนานเจ้าแม่เขาสามมุขไว้ว่า

ครั้งหนึ่งที่บ้านอ่างหิน (ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี) เป็นที่อาศัยของครอบครัวยายกับหลานคนหนึ่ง หลานสาวมีชื่อว่า “มุก” หรือ “สาวมุก” มุกเป็นเด็กกำพร้า เดิมอยู่ที่บ้านบางปลาสร้อย (ตัวเมืองจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน) เมื่อพ่อแม่ตาย ยายจึงนำมุกมาเลี้ยงจนโตเป็นสาว มุกมักมานั่งเล่นที่เชิงเขาเตี้ย ๆ ที่อ่างศิลาเป็นประจำ วันหนึ่งพบว่าตัวหนึ่งขาดลอยมาตกอยู่ ภายหลังเจ้าของว่าว คือ นายแสน ลูกชายของกำนันประจำตำบลนี้ วิ่งตามว่าวมาจึงทำให้มาพบกับมุก ทั้งสองจึงได้พบกันและแสนได้มอบว่าวตัวนั้นให้แก่มุกเป็นของขวัญแทนตัว ภายหลังทั้งสองได้นัดพบกันอีกหลายครั้งจนเกิดเป็นความรัก กระทั่งทั้งสองได้ให้สัตย์สาบานที่หน้าเชิงเขาขึ้นว่าจะรักกันชั่ววันรันดร์ หากผิดคำสาบานจะกระโดดหน้าผาแห่งนี้ตายตามกัน เมื่อพ่อของแสนทราบเรื่องจึงไม่พอใจมาก กีดกันไม่ให้ทั้งสองพบกัน และได้ตกลงให้แสนแต่งงานกับลูกสาวคนทำโปะที่ได้สุขอไว้ ภายหลังเมื่อมุกทราบเรื่องและเห็นว่าเป็นเรื่องจริง จึงวิ่งไปที่หน้าผาเพื่อกระโดดหน้าผาตายตามคำสัตย์สาบาน เมื่อแสนเห็นดังนั้นจึงวิ่งตามไปและกระโดดหน้าผาตายตามคำสัตย์สาบานเช่นกัน ส่วนกำนันภายหลังรู้สึกสำนึกผิดจึงนำเครื่องถ้วยชามต่าง ๆ มาไว้ในถ้ำบริเวณเชิงเขา เพื่อเป็นที่ระลึกถึงความรัก

ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกภูเขาที่มุกกระโดดหน้าผาตายว่า “เขาสาวมุก” เพื่อระลึกถึงมุก ผู้มั่นคงต่อความรัก ภายหลังจึงเพี้ยนเป็น “สามมุข” ในที่สุด และบริเวณถ้ำนั้นเชื่อว่าเป็นถ้ำลับแลมีเครื่องถ้วยชามต่าง ๆ ที่กำนันบิดาของแสนนำมาไว้ เมื่อชาวบ้านมีงานบุญสามารถหยิบยืมไปใช้ได้ ซึ่งภายหลังถ้ำนี้ได้ปิดปากถ้ำไปแล้วเมื่อคราวก่อสร้างถนนสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนหาที่พบศพหญิงชายทั้งสองหลังจากกระโดดหน้าผาตายนั้น ชาวบ้านเรียกกันว่า “หาดบางแสน” เพื่อระลึกถึงนายแสน

ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุข เป็นตำนานที่แพร่หลายอยู่ทั้งในจังหวัดชลบุรี และบริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทย เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญของชาวประมงและผู้เดินทางทางทะเลในภาคตะวันออกมานับแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และเมื่อถึงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ อาทิ ตรุษจีน สารทจีน ชาวบ้านที่นับถือก็จะนำเครื่องเซ่นไหว้และว่าว มาเป็นเครื่องบูชากราบไหว้ที่ศาลเจ้าแม่เขาสามมุขด้วย นอกจากนี้ก่อนที่ชาวประมงจะออกเดินเรือชาวบ้านจะนำประทัดมาจุดบูชาเพื่อขอให้ช่วยในการทำมาหากินและแคล้วคลาดจากลมพายุ

ปัจจุบัน ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุข ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากมีศาลสำหรับเป็นที่

สักการะบูชา ศาลเจ้าแม่เซาสามมุกนั้น ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ศาลคือ ศาลเจ้าแม่เซาสามมุก (ไทย) และ ศาลเจ้าแม่เซาสามมุก (จีน) ทั้งนี้ศาลไทยเป็นศาลเก่าแก่ที่ใช้ตำนานประจำถิ่นที่เล่าเรื่องความรักของสาวมุกกับนายแสนในการเผยแพร่ประวัติเจ้าแม่เซาสามมุก ส่วนศาลจีนเป็นศาลเก่าแก่ของชุมชนคนจีนที่ใช้เรื่อง “เจ้าแม่ทับทิม” ในการเผยแพร่ประวัติเจ้าแม่เซาสามมุก เนื่องจากชาวจีนที่อ่างศิลาได้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากจากเมืองจีน เมื่อมาตั้งรกรากใหม่ที่ชลบุรี จึงได้ตั้งศาลไฮตั้งมาข้างศาลเจ้าแม่เซาสามมุกเดิม และใช้ชื่อศาลว่า ศาลเจ้าแม่เซาสามมุก(จีน) มาจนถึงทุกวันนี้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559: 48)

1.4 ตำนานอ่างศิลา

การอ้างถึงตำนานอ่างศิลา ปรากฏในตอนแรกที่พ่อเกิดได้พาแม่วันไปเที่ยวหลังจากแต่งงาน ผู้แต่งกำหนดให้พ่อเกิดซึ่งอายุมากกว่าเล่าถึงตำนานอ่างศิลาให้แก่แม่วันฟัง ตำนานอ่างศิลาเป็นตำนานประจำถิ่น “อ่างศิลา” หมู่บ้านชาวประมงริมทะเล เดิมเคยมีชื่อเสียงโด่งดังในฐานะของแหล่งผลิตครกหินและสักรัดหินเป็นรูปร่างตามความต้องการของตลาด สมัยก่อนหินแกรนิตบริเวณอ่างศิลาเป็นหินคุณภาพดี เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรี ได้ประทับแรมที่ “อ่างศิลา” ทรงมีพระราชหัตถเลขาหลวงวัน 9 มกราคม พ.ศ. 2419 พรรณนาถึงอ่างศิลาตอนหนึ่งว่า

...เรียกชื่อว่า “อ่างศิลา” นั้นเพราะมีแผ่นดินสูงเป็นลูกเนิน มีศิลาก้อนใหญ่ ๆ เป็นศิลาดาด และเป็นสระยาวรีอยู่ 2 แห่ง แห่งหนึ่งลึก 7 ศอก กว้าง 7 ศอก ยาว 7 วา อีกแห่งหนึ่งลึก 6 ศอก กว้าง 1 วา 2 ศอก ยาว 7 วา เป็นที่ขังน้ำฝน น้ำฝนไม่รั่วซึมไปได้ ท่านเจ้าพระยาทิพากรวงษ์มหาโกษาธิบดี เห็นว่าเป็นประโยชน์กับคนทั้งปวง จึงให้หลวงฤทธิศักดิ์ชลเขตรปลัดเมืองชลบุรีเป็นนายงานก่อเสริมปากบ่อกันน้ำ มิให้น้ำที่โสโครกไหลกลับลงไปบ่อได้ ราษฎร ชาวบ้าน และชาวเรือไปมาได้อาศัยใช้น้ำฝนในอ่างศิลานั้น บางปีฝนตกมาก ถ้าใช้น้ำแต่ลำพังชาวบ้านก็ได้ใช้น้ำทั้งสองแห่งและบ่ออื่นๆ บ้าง พอตลอดปีไปได้ บางปีฝนน้อย ราษฎรได้อาศัยใช้แต่เพียง 5 เดือน 6 เดือนก็พอหมดน้ำในอ่างศิลา แต่น้ำในบ่อแห่งอื่น ๆ ที่ราษฎรขุดขังน้ำฝนไว้ใช้นั้นมีอยู่หลายแห่งหลายตำบล ถึงน้ำในอ่างศิลาสองตำบลนี้แห้งไปหมดแล้วราษฎรก็ใช้น้ำบ่อแห่งอื่น ๆ ได้ จึงได้เรียกว่า “บ้านอ่างศิลา” มาจนทุกวันนี้... (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.1.1/2 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์, 2552: 63)

จากการศึกษานวนิยายชุดแม่วัน ปรากฏการอ้างถึงตำนานอ่างศิลา ดังความตอนที่ว่า “ที่เขาเรียกกันว่าอ่างหินมาแต่โบราณก็เพราะว่าบนเนินดินนั้นมีอ่างหินจริง ๆ ถึงสองอ่าง เป็นสระหินที่เกิดขึ้นเอง ผู้คนที่นั่นได้อาศัยสองอ่างนี้แหละเก็บกักน้ำจืดไว้กินไว้ใช้...พ่อเกิดหัวเราะอย่างเอ็นดูเมื่อให้คำอธิบาย...” (ในวารวัน, 2555: 484-485)

จากการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกข้อมูลด้านตำนานสอดแทรกผ่านช่วงวัยต่าง ๆ ของแม่วัน โดยกำหนดให้ตัวละครอื่น ๆ เป็นผู้เล่าให้แม่วันได้รับรู้ ซึ่งตำนานเหล่านั้นนอกจากจะแสดงภูมิหลังของตัวละครแม่วันแล้ว ยังนับว่าเป็นอีกปฏิบัติการหนึ่งที่ได้หล่อหลอมให้แม่วันเกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นชลบุรี นับเป็นการประกอบสร้างอุดมการณ์รักบ้านเกิดของแม่วัน และได้ส่งต่ออุดมการณ์นี้มายังตัวละครรุ่นหลานทั้งสองได้แก่ ตะวันวาด และ ญา ในเวลาต่อมาด้วย

2. ประเพณี

จากการศึกษาการนำเสนอประเพณีท้องถิ่นชลบุรีที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ พบ 3 ประเพณี ได้แก่ ได้แก่ ประเพณีงานกองข้าว ประเพณีวิ่งควาย ประเพณีทิ้งกระจาด ซึ่งปิยะพร ศักดิ์เกษมได้ระบุไว้ในนวนิยายเรื่องในวาระวัน ความว่า

ในท้องถิ่นละแวกนี้มีงานประเพณีประจำปีอยู่สามอย่างด้วยกัน ที่จะหาดูที่อื่น
ไม่ได้้นอกจากที่นี่เท่านั้น นั่นคืองานกองข้าว งานวิ่งควายซึ่งเพิ่งเริ่มจัดขึ้นได้ไม่กี่ปี
และงาน ทิ้งกระจาดนี้เอง
(ในวาระวัน, 2555: 142)

การนำเสนอประเพณีท้องถิ่นเหล่านี้ มักนำเสนอผ่านประสบการณ์ของตัวละครแม่วัน ซึ่งเป็นแกนร้อยสำคัญของนวนิยายชุดนี้ เพราะได้กำหนดแม่วันเกิด เติบโต มีครอบครัว มีลูกหลานและเสียชีวิต ผ่านนวนิยายทั้งสามเรื่อง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ใช้มุมมองของตัวละครแม่วัน ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เพื่อบันทึกถึงประเพณีของจังหวัดชลบุรี ซึ่งประเพณีบางอย่างได้สูญหายไปแล้ว และบางอย่างได้เปลี่ยนรูปแบบไป

2.1 ประเพณีกองข้าว

ประเพณีกองข้าวเป็นการเชิญเจ้าเข้าทรงที่ชาวชลบุรีทั้งที่อำเภอเมือง อำเภอศรีราชา อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ้านบึง อำเภอบางละมุง และอำเภอเกาะสีชัง ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ช่วงเวลาที่ทำพิธีกองข้าวบวงสรวงคือช่วงเดือนเมษายนของทุกปี เมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนย้ายราศีเข้าสู่ปีใหม่ หรือที่เรียกกัน ว่า สงกรานต์ ล่วงไปประมาณ 3-4 วัน ก็จะเริ่มทำพิธีโดยจะทำติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน ด้วยเชื่อกันว่าในปีหนึ่ง ๆ ควรจะได้มีการบวงสรวงเทพเทวดาและไหว้ภูติผีปีศาจได้แก่ เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าทะเล ผีสงนางไม้ รุกขเทวดา ฯลฯ เพื่อดวงวิญญาณเหล่านั้นจะได้พึงพอใจไม่มารบกวนและช่วยปกป้องรักษา คุ่มครองป้องกันทุกขวิโรคภัย และภัยอันตราย ไม่ให้มากล้ากลาย บ้านเมืองจะได้ร่มเย็นเป็นสุข ทำมาหากินสะดวกสบาย มั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง และสุขภาพอนามัย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี, 2559)

ประเพณีกองข้าว ในแต่ละวันจะจัดเป็นพิธีแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงเช้าและเย็น

โดยศาลเจ้าแต่ละที่มักเป็นผู้เตรียมงาน เนื่องจากชาวชลบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงทางทะเล จึงมีการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับทะเล มีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ เทวดาอารักษ์ เจ้าป่าเจ้าเขา การกองข้าวเป็นการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี ให้คุ้มครองภัยจากธรรมชาติ ชาวบ้านร่วมกันเซ่นไหว้ผีไร่ญาติ ผีเรือนผีละครั้งบริเวณชายหาด ในนวนิยายชุดนี้ ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้นำเสนอผ่านการกำหนดให้ตัวละครแม่วัน มารับจ้างลูกศิษย์ของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองช่วยงานในประเพณีนี้

2.3 ประเพณีวิ่งควาย

ประเพณีวิ่งควายเป็นประเพณีที่สืบทอดมานานในจังหวัดชลบุรี ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเริ่มขึ้นเมื่อใด โดยมักจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 คณะกรรมการการวิจัยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี โรงเรียนชลกันยานุกูล (ชุดินันท์ มาลาธรรม, 2557: 308) ได้สันนิษฐานการกำเนิดของประเพณีนี้ว่า น่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากนำควายบรรทุกเครื่องปัจจัยไทยธรรมเพื่อเตรียมงานเทศน์มหาชาติที่วัดใหญ่อินทาราม ซึ่งจะมีการประดับตกแต่งควายและเกวียนอย่างสวยงาม จากนั้นจะนำควายมาวิ่งแข่งกันไปรอบ ๆ ตลาดชลบุรี หรืออีกข้อสันนิษฐานหนึ่งกล่าวว่า ประเพณีนี้เกิดจากตำนานที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของเปรตเจ้าใหญ่ที่ขบถแข่งควาย จึงมักจะออกมารบกวนชาวบ้าน หากในปีใดยังไม่เริ่มเตรียมงานวิ่งควาย ชาวบ้านในจังหวัดชลบุรีเชื่อว่าหากปีใดไม่จัดงานวิ่งควาย มักจะเกิดไฟไหม้ตลาดในตัวเมืองชลบุรี

ในนวนิยายชุดแม่วันยังได้กล่าวว่า เดิมประเพณีนี้จัดขึ้นที่ถนนวิชรปราการบริเวณรอบตลาด โดยที่ชาวบ้านจะนั่งดูการแข่งขันที่ระเบียงชั้นสองที่สร้างยื่นออกมา เพื่อความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาทที่มักเกิดขึ้นทุกปี ดังความตอนที่ว่า

ในปีก่อน ๆ แม่วันไม่ค่อยยอมขึ้นตลาดในวันวิ่งควาย เพราะในวันนั้นจะมีชาวควายตื่นทำร้ายผู้คน หรือตำรวจกับทหารเรี่ยกวาดต๋อยตีกันเป็นประจำ ถึงแม้ว่าบรรดาคนรู้จักมักคุ้นที่มีร้านค้าริมถนนทั้งสองข้างจะชักชวนให้ขึ้นไปนั่งดูบนระเบียงชั้นสองที่ทุกร้านมักปลูกยื่นออกมาเพื่อให้นั่งดูขบวนแห่อย่างปลอดภัย หากหญิงสาวก็มักเลียงเสีย
(ในวารวัน, 2555: 534)

2.3 ทิ้งกระจาด

ประเพณีทิ้งกระจาดเป็นประเพณีที่ติดมากับวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ โดยเป็นการทำบุญช่วยกันของคนในชุมชน เมื่อถึงสิ้นปีทางจันทรคติของจีนจะมีการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติเป็นงานใหญ่ครั้งหนึ่ง และเมื่อกลางเดือน 7 ก็จะมีการเซ่นไหว้ครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อชาวจีนอพยพย้ายถิ่นออกจากแผ่นดินเกิด ก็ได้นำจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของตนมายึดถือปฏิบัติด้วย ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ซึ่งประเพณีทิ้งกระจาดก็

นับเป็นหนึ่งที่ชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยได้นำมาปฏิบัติสืบต่อกันมาด้วย การทำบุญโดยการให้ทานเป็นหนึ่งในหลักธรรมและวิถีปฏิบัติที่สำคัญของชาวพุทธ ไม่ว่าจะเป็นกัณเฑาะพาทหรือมหายาน ดังนั้น ประเพณีทั้งกระเจาของชาวจีนจึงเข้ากันได้ดีกับวัฒนธรรมในประเทศไทยที่เป็นส่วนผสมระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ฮินดู การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และความเชื่อเรื่องผีวิญญาณ ด้วยเหตุนี้ ประเพณีนี้ปรากฏในหลายทุกจังหวัดที่มีชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ โดยส่วนมากจะจัดตามศาลเจ้าจีน โรงเจ มูลนิธิและสมาคมจีน ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะคนเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่จะมีทั้งคนไทยและคนกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย เนื่องจากมีพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องศาสนาความเชื่อคล้ายคลึงกันดังกล่าวข้างต้น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2559)

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอว่า ชาวจีนในชลบุรีจะมีการทั้งกระเจาที่หน้าศาลเจ้าต่าง ๆ โดยกำหนดให้ศาลเจ้าแห่งเบื่องปากซอยศรีนิคม ถนนวิจิตรปรากฏการเป็นศาลเจ้าแรกที่จะมีการจัดงานทั้งกระเจา โดยจะใส่ของในพุ่มและในกระเจาด้วยขนมและข้าวของต่าง ๆ ดังความว่า “งานนี้จะจัดขึ้นในเดือนเจ็ดทางปีจันทรคติของจีน ถือกันว่าเป็นการเซ่นไหว้กลางปี หลังจากที่ได้ทำการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติในวันสิ้นปีเป็นงานใหญ่ไปแล้วครั้งหนึ่ง” (ในวารวัน, 2555: 143)

จากการศึกษาประเพณีข้างต้น สะท้อนให้เห็นความพยายามของผู้ประพันธ์ที่จะสอดแทรกประเพณีท้องถิ่นชลบุรีไว้ในผลงานของตนผสมผสานกับกลวิธีการประพันธ์ที่กำหนดให้ประเพณีเหล่านั้นได้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ชีวิตตัวละคร ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับประเพณีชลบุรีได้อย่างแนบเนียน นับได้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันได้ช่วยบันทึกข้อมูลด้านประเพณีท้องถิ่นชลบุรีเพื่อส่งต่อมายังอนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

3. วัฒนธรรม

จากการศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้พบวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปรากฏ 3 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมด้านอาหารประจําถิ่น

3.1 การประกอบอาชีพในทะเลและชายฝั่งทะเล

การประกอบอาชีพในทะเลและชายฝั่งเป็นการประกอบอาชีพที่มีมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากในอดีตใช้การคมนาคมขนส่งทางทะเลเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากบางปลาสล่อย หรือชลบุรีเป็นชุมชนชายทะเล โดยมีอาชีพหลักคือการทำการประมงและการเดินเรือ ดังความในตอนที่ว่า “บางปลาสล่อย เป็นชุมชนชายทะเลที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นไม่น้อย หากผู้คนส่วนใหญ่มักมีอาชีพหลักในเรื่องการประมงและการเดินเรือสืบทอดกันมาช้านาน” (ในวารวัน, 2555: 5)

ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายถึงอาชีพประมงน้ำลึกไว้ผ่านสายตาของตัวละครพ่อเกิดสามของแม่วัน ซึ่งประกอบอาชีพประมงน้ำลึก ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพประมงน้ำลึกของผู้คนในอดีตได้อย่างชัดเจน ส่วนอาชีพอาชีพประมงชายฝั่งนั้น เป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัย

ตามชายฝั่ง มีเครื่องมือทำมาหากินง่าย ๆ แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของชายหาดในจังหวัดชลบุรีในอดีต ดังตัวอย่างเช่นตัวละครแม่วันในวัยเยาว์ก็ประกอบอาชีพหาหอยแครงตามชายหาดไปขาย ด้วยวิธีการไถกระดานแผ่นยาว ๆ ไปตามชายหาด ดังตัวอย่างตอนที่ว่า

...เด็กสาวก้มลงมองถึงไม้ที่วางอยู่บนกระดานแผ่นยาวร่วมวาปลายด้านหนึ่งอนนิต ๗ เพื่อให้เล่นไถลไปบนพื้นเลนได้อย่างรวดเร็ว...หอยแครงตัวอ้วนกองอยู่เกือบเต็มถังแล้ว มองเผิน ๆ เหมือนก้อนหินสีดำขนาดเท่า ๆ กัน หากถีบกระดานวนหาอีกสักสองสามเที่ยวก็คงเต็มถึง...พร้อมให้เธอเอามันไปแปรเป็นสตางค์แดง...แม่วันนึกถึงเงินเหรียญที่ร้อยเป็นพวง เธอทำมาหาได้ เก็บเล็กผสมน้อยจนกลายเป็นกอบเป็นกำได้ไม่ยากนัก...

(ในวารวัน, 2555: 244-245)

เมื่อเวลาเปลี่ยนไป วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในจังหวัดชลบุรีก็ค่อย ๆ ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพบนฝั่งมากขึ้น เนื่องจากการคมนาคมหลักได้กลายเป็นการขนส่งทางถนนแทนการขนส่งทางน้ำ จากการศึกษาพบอาชีพบนฝั่งได้แก่

1. อาชีพค้าขายระหว่างเมือง ในอดีตการเดินทางระหว่างเมืองยังเป็นเรื่องลำบาก อาชีพการค้าขายโดยนำของจากต่างเมืองไปขายแลกเปลี่ยนกันจึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี ดังเช่นตัวละครพ่อวัน บิดาของแม่วันที่ทำอาชีพนี้

2. อาชีพรับจ้างทั่วไป ปรากฏจากพฤติกรรมตัวละครแม่วันผู้เป็นย่าของแม่วันทำอาชีพรับจ้างทั่วไป ด้วยฝีมือทั้งการทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย ก็ทำให้ย่าวงสามารถเลี้ยงแม่วันให้เติบโตมาได้อย่างมีความสุข และได้ถ่ายทอดอาชีพและอุปนิสัยในการขยันทำกิน และไม่กลัวการทำงานหนักให้แม่วัน

3. อาชีพการแปรรูปอาหารทะเล ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพแปรรูปอาหารทะเลไว้ด้วย ดังความในตอนที่ว่า “มีหน้าเช้าเมื่อปลาเหลือในแต่ละวัน แทนที่แม่วันจะขายเหมาไปเหมือนอย่างที่เคยทำ ๆ กันมา หญิงสาวก็กลับคิดทำปลาหนึ่งปลาเค็มส่งขายต่างเมืองอีกทาง” (ในวารวัน, 2555: 513)

4. อาชีพคนกลางรับซื้อ-ขายปลา ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพคนกลางรับซื้อ-ขายปลาไว้ด้วยผ่านการประกอบอาชีพของตัวละครแม่วันซึ่งมีหวั่นการค้าและปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของจังหวัดชลบุรี ดังความในตอนที่ว่า “แม่วันผู้มีหัวคิดมีความรักความชอบทางค้าขายอยู่ไม่น้อย ลงไปคิดตีราคาค้าปลาด้วยตัวเอง มีคนงานของตัวเองหาบเอาไปส่งตามพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย บางครั้งบางครั้ง ก็ถึงกับลงมือลงแรงหาบหามด้วยไม่เคยกลัวงานหนัก (ในวารวัน, 2555: 513)

5. อาชีพให้เช่าห้องแถว อาชีพให้เช่าห้องแถว ซึ่งเป็นอีกการสร้างรายได้ช่องทางหนึ่งของผู้คนในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถือเป็นการหารายได้อีกทางหนึ่งจากการปล่อยให้เช่า ดังจะเห็นได้ว่าตัวละครแม่วันจะมีรายได้จากการประกอบอาชีพหลากหลายรวมทั้งการสร้างตึกแถวให้เช่าด้วย

6. อาชีพเปิดร้านเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า เมื่อการคมนาคมสะดวกสบายขึ้น ทำให้เกิดอาชีพตัวแทนจำหน่ายสินค้าขึ้น โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากบางกอกหรือกรุงเทพฯ ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าชลบุรีเป็นเมืองเศรษฐกิจผู้คนมีกำลังจับจ่ายใช้สอย ทำให้เกิดความต้องการซื้อสินค้าที่มาจากกรุงเทพฯ ดังความในตอนที่ว่า “หลังจากนั้นเขาก็เช่าห้องแถวในส่วนที่เป็นของแม่วันต่ออีกสองห้อง แล้วเข้าหุ้นกันเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าใหม่ ๆ ที่ส่งตรงมาจากบางกอก” (ในวารวัน, 2555: 628)

7. อาชีพธุรกิจโรงแรม ที่พัก

ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพธุรกิจโรงแรมไว้ด้วย ซึ่งเกิดจากนักลงทุนจากกรุงเทพฯ ที่มาลงทุนธุรกิจโรงแรมที่ชลบุรี เนื่องจากในระยะนั้นชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีนับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือที่พักตากอากาศของชาวกรุงเทพฯ ดังความในตอนที่ว่า

ขณะที่หัวหินเป็นแหล่งตากอากาศหรูของผู้คนในพระนครที่แทบทุกครอบครัวจะต้องเดินทางไปเพื่อตากอากาศปีละอย่างน้อยหนึ่งครั้ง บางแสนก็เป็นสถานที่ตากอากาศที่ได้รับความนิยมไม่แพ้กันจะแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ที่นั่นผู้คนส่วนใหญ่มักขับรถมาและกลับได้ในวันเดียว ทำให้กิจการโรงแรมกับบ้านเช่าริมหาดไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก จนกระทั่งเมื่อปลายปีที่แล้วนี้เอง ที่มีนักลงทุนกลุ่มหนึ่งหาเช่าที่ดินขนาดใหญ่ได้ริมหาดที่เป็นเว็จอ่าวพื้นที่ที่สวยสงบด้วยทิวมะพร้าวและหาดทรายสีขาว ทำให้คนทั้งกลุ่มตกลงใจมาลงทุนสร้างโรงแรมขนาดใหญ่กับบังกะโลที่นี้หวังจะให้เป็นที่ตากอากาศหรูหรารเทียบเท่าหรือยิ่งกว่าโรงแรมใหญ่ที่หัวหิน และมีแผนจะทำให้ผู้คนที่เคยขับรถมารับประทานอาหารแล้วเดินร่ำที่บางปูเบนเข็มมายังโรงแรมเบย์ซี้แห่งนี้แทน (ตะวันเบิกฟ้า, 2550: 120)

3.2 วัฒนธรรมด้านอาหาร

นอกจากการอ้างถึงตำนาน และเกล็ดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อตอกย้ำความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแล้ว วัฒนธรรมอาหารประจำถิ่น นับเป็นการจูงใจให้รายละเอียดไว้ด้วยอย่างน่าสนใจอีกประการหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ต้องการให้นวนิยายชุดแม่วันเป็นแหล่งรวมรวมนิถีชีวิตของชาวจังหวัดชลบุรีตลอด 100 ปี ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ปรากฏการณ์ทางสังคมประจักษ์สมัย และวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวชลบุรีที่บางอย่างหาได้ยากหรือบางอย่างได้สาบสูญไปแล้ว จากการศึกษพบการนำเสนออาหารประจำท้องถิ่นชลบุรี ได้แก่ หอยเปรี๊ยะ ข้าวเหนียวห้วงอก งบปิ้ง

หอยเปรี๊ยะหรือหอยดอง เป็นการวิธีการทำอาหารชนิดหนึ่งของชาวจังหวัดชลบุรี และหลายพื้นที่ริมฝั่งทะเล ในเรื่องกหนดให้ตัวละครแม่วันทำหอยเปรี๊ยะหรือหอยดองนี้ขาย ซึ่งมีลูกค้าเคยปากว่าหอยเปรี๊ยะของแม่วันนี้อร่อยเพราะ ดองหอยได้กำลังเหมาะ ไม่เค็มไม่เปรี้ยว ไม่คาว” ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายการทำหอยเปรี๊ยะไว้ว่า “หอยดองนั้นทำได้ง่าย ๆ เพียงแค่ช้วนน้ำเกลือแล้วใส่หอยสด

พวกนี้ลงไป เมื่อหมักไว้จนได้รสกำลังเหมาะ ก็เอาออกมาตักใส่กระทงขาย ใส่มะละกอดิบซอยเป็นชิ้นเล็ก ๆ กับพริกเขียวพริกแดงช่วยเพิ่มรสชาติและสีสัน (ในวารวัน, หน้า 379)

ข้าวเหนียวหั่วหงอก เป็นอาหารที่ได้รับความนิยมของชาวชลบุรีในสมัยโบราณ เหมาะการนำไปรับประทานระหว่างเดินทาง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนได้แก่ ข้าวเหนียว ปลาย่าง และมะพร้าวทึนทึกขูดฝอย ดังความในตอนที่ว่า “ข้าวเหนียวหั่วหงอกคืออาหารซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในครัวเรือนละแวกนี้ เหมาะอย่างยิ่งกับการเดินทาง ด้วยเตรียมการง่ายดาย มีเพียงแค่ข้าวเหนียวนุ่ม ๆ อุ๋น ๆ รับประทานกับปลาย่างเค็มย่าง จิ้มแนมด้วยเนื้อมะพร้าวทึนทึกขูดฝอยเท่านั้นก็เอร็ดอร่อยเหลือใจ” (ในวารวัน, 2555: 478)

งบบึง เป็นอาหารเป็นอาหารไทยโบราณที่หารับประทานได้ยากในปัจจุบัน มีลักษณะ “คล้ายทอดมันผสมห่อหมก” แต่จะมีวิธีทำที่ง่ายกว่า ดังที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายไว้ว่า

...อันที่จริงงบบึงมีส่วนผสมคล้ายกับทอดมันกั๋งห่อหมก เพียงแต่ทอดมันและห่อหมก จะมีขั้นตอนการทำซับซ้อนและประณีตกว่า เช่น ห่อหมกต้องนึ่ง ต้องรองทุกห่อ และประดับหน้าห่อด้วยผักกับพริก ขณะที่งบบึงนั้นจะผสมทุกอย่างเข้าด้วยกัน คล้ายทอดมัน หากไม่ได้ทอด กลับห่อใบตองบั้งไฟอ่อน ๆ บนเตาถ่านอย่างง่าย ๆ นอกจากนั้นทอดมันและห่อหมกยังมีเครื่องปรุงที่ดีกว่า เช่น เนื้อปลาจะใช้ปลาอินทรีขูด ไม่ใช่ปลาข้างเหลืองซึ่งเป็นปลาราคาถูกอย่างที่ใช้บั้งใช้... (ในวารวัน, 2555: 480)

จากการศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏ ทั้งด้านการประกอบอาชีพทางทะเลและชายฝั่ง และวัฒนธรรมด้านอาหาร ทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครในท้องถิ่นชลบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครเอกหญิงอย่างแม่วัน การที่แม่วันเป็นผู้ที่เข้าใจวัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพและด้านอาหารจนสามารถนำมาประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้แม้ตนจะเป็นเด็กกำพร้า ทำให้เห็นว่าชลบุรีเป็นพื้นที่ที่อุดมด้วยวัฒนธรรมซึ่งผู้อาศัยสามารถนำมายึดถือเป็นอาชีพเลี้ยงตัวได้ เป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้สร้างเนื้อสร้างตัวให้เจริญก้าวหน้าได้เสมอ หากเป็นผู้ที่ขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มองหาโอกาส และเป็นผู้มีคุณธรรมอย่างที่ตัวละครแม่วันได้แสดงให้เห็น

อภิปรายผล

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีชุดแม่วันของปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นการพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีให้สอดคล้องกับกรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเกร็ดประวัติศาสตร์ประจำถิ่น ไม่ว่าจะเป็นตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรม มาสอดแทรกไว้ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ด้วย ในขณะที่ผู้อ่านก็ได้รับความบันเทิงจากนวนิยายชุดนี้ก็ได้รับ

ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมประจำถิ่นชลบุรีควบคู่ไปด้วยในด้าน ตำนานที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม นำเสนอจะเป็นตำนานที่ผูกโยงกับภูมิศาสตร์สำคัญของจังหวัดชลบุรี ไม่ว่าจะเป็น ตำนานเมืองศรีพล ตำนานพระรถเมรี ตำนานเขาสามมุข ตำนานอ่างศิลา ในด้านประเพณี และวัฒนธรรม ก็ล้วนแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวจังหวัดชลบุรีที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านการประกอบอาชีพโดยเฉพาะอาชีพประมงและเกษตรกร วิถีชีวิตความเป็นอยู่จากอยู่อาศัยประกอบ อาชีพทำริมทะเลมาสู่การอาศัยและประกอบอาชีพทางบก นอกจากนั้นยังเห็นว่าชุมชนชลบุรีมีความเชื่อ ศรัทธา ที่หลากหลายตามความหลากหลายของเชื้อชาติของผู้อยู่อาศัย ทั้งไทยท้องถิ่น ชาวจีนโพ้น ทะเล และชาวลาว ประเพณีของชาวชลบุรีนั้นผูกติดมากับความเชื่อที่หลากหลายทั้งทางศาสนา ชาติพันธุ์ การประกอบอาชีพ

ตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมประจำถิ่นชลบุรีที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุด แม่วัน ของปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แสดงให้เห็นถึงความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและแสดงให้เห็น ถึงความตั้งใจศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านท้องถิ่นชลบุรีของปิยะพร ศักดิ์เกษมได้เป็นอย่างดี ผู้ประพันธ์ ค่อย ๆ สอดแทรกข้อมูลด้านตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมไปตามประสบการณ์ของตัวละครในแต่ละช่วงวัย ทำให้ผู้อ่านเกิดความรักความผูกพันต่อท้องถิ่นชลบุรีไปตามตัวละครเอกด้วย ตัวละคร แม่วันรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนกลายเป็นอุดมการณ์ของแม่วันที่ส่งอิทธิพลต่อหลานสาว อีกสองคนได้แก่ ตะวันวาด และ ญา ผู้เป็นหลานยายและหลายย่า จนต่อมาตัวละครทั้งสองแม้จะมี โอกาสไปศึกษาต่างประเทศหรือในกรุงเทพฯ และอาจเลือกใช้ชีวิตที่นั่นแต่ตัวละครทั้งสองกลับเลือก ที่จะมาใช้ชีวิตในจังหวัดชลบุรีและสืบทอดเจตนาของแม่วันหลังจากที่ตัวละครแม่วันเสียชีวิต

การที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ตั้งใจให้รายละเอียดเกี่ยวกับตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรม ประจำถิ่นสอดแทรกไว้ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันนี้อาจเป็นความประสงค์ให้นวนิยายชุด นี้ได้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ผู้อ่านที่สนใจไปสืบค้นต่อจากหนังสือหรือแหล่งข้อมูล อื่น ๆ ต่อไป ดังที่ ปิยะพร ศักดิ์เกษม (2555: 706) ได้กล่าวไว้ ห้ายเล่มของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่องในวาระวัน ความว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือชิ้นส่วนเล็ก ๆ ของภาพชิ้นใหญ่ที่เรียกว่าอดีต หากเราทำชิ้นส่วนเล็ก ๆ นี้สูญหาย ภาพประวัติศาสตร์ก็ไม่มีความสมบูรณ์ได้”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นตัวอย่างหรือประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะใน พื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนได้เกิดความรู้และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นชลบุรี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรศึกษาเรื่องการนำเสนอตำนาน ประเพณี และวัฒนธรรมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จาก ทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลการศึกษาด้านลักษณะร่วมและความแตกต่าง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเงินรายได้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). วรรณกรรมพื้นบ้าน: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย : กระทรวงศึกษาธิการ : กรมศิลปากร.
- โครงการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรม (2564). วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา. เข้าถึงได้จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/folk-literature>.
- โครงการฐานข้อมูลงานประเพณีท้องถิ่นในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2560). นิยามประเภทประเพณี. เข้าถึงได้จาก <https://www.sac.or.th/databases/rituals/definition.php>.
- ชุตินันท์ มาลาธรรม. (2557). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในนวนิยายเรื่อง ในวาระวัน ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม. สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). ท้องถิ่นนิยม. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2555). ในวาระวัน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2550). ตะวันเบิกฟ้า. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2555). ขอบฟ้าราตรี. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- พนิดา วงศ์บุญ. (2554). ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปารี ของ วินทร์ เลียววาริณ. สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่ม 2.(2504). พระนคร: ศุภสภา.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). ท้องถิ่นนิยม. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

พิศมร แสงสัตยา. (2554). การวิเคราะห์นวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภารดี มหาขันธ์. (2552). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชลบุรี. ชลบุรี. สาขาวิชาไทย ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

มนัสนันท์ สรรพชญา. (2550). การศึกษากลวิธีการแตงนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์เรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรณ. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ลัดดา ราตรีพุกษ์. (2541). วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีนำเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษา ในวรรณกรรมของปิยะพร ศักดิ์เกษม. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

วันชนะ ทองคำภา. (2554). ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิรักษ์ ชัยปัญญา. (2546). วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิรวดี ไตลังคะ. (2546). ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, (2559). ประเพณีท้องถิ่นในประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก <https://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=46>

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). ความหมาย แนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวกับ “วัฒนธรรม”. เข้าถึงได้จาก <http://www.openbase.in.th/node/5954>.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี. (2559). ประเพณีกองข้าวบวงสรวง (ประเพณีกองข้าว). เข้าถึงได้จาก https://www.m-culture.go.th/chonburi/ewt_news.php?id=677&filename=index

เสรีयरโกเศศ. (2505). การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

อรัญญา แสงสระและนันท์ชญา มหาขันธ์. (2561). นิทานพื้นบ้านกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอกะเปอร์สมุทร จ. ชลบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา, 7(1), 53-66.